

Arbeidernes Kaar og Stilling i Samfundet hertillands

Taler
Marcus Thrane

Dato
29 mars 1849

Sted
Dragsalen ved Vaterlands bro,
Kristiania

1 "Denne, Skildring, hvis Korrekthed Thrane selv har stadfæstet, hidrører vistnok fra den bekjendte populære Fortatter Politiadjutant Harald Meltzer, der meddelte den i Christianiaposten, hvor hans Fortræffelige Politinotiser ogsaa paa denne Tid offentliggjordes."

5

Thrane begyndte, siger Referenten, med en Skildring af den simple Arbeidsmands elendige Stilling i Samfundet. Arbeideren har intet andet at stole paa end sin sterke Arm og sin gode Helbred; naar hans Arm knækkes eller Helbredden svækkes, da er han og hans Familie udsat for de jammerligste Kvaler af Hunger, Tørst og Kulde ["Rigtigt! rigtigt! det er sandt!" raabte Tilhørerne]. De to andre Stænder, nemlig først Embedsstanden og Pengemændene, saa Borgere og Bønder, indtager en ganske anden Stilling. De har tilegnet sig al Magt, har alene Stemmeret og regjerer ene Staten, medens Arbeiderne ingen Ret har, men maa lyde, hvad de andre befaler.

15

Det var frem for alt hans Ønske ikke at blive misforstaaet -- dette Ønske gjentog han oftere i Løbet af Talen -- ; men han merkede allerede, at han var misforstaaet; thi ellers havde der indfundet sig et langt større Antal Tilhørere. I Drammen havde han en Forsamling paa 400 Arbeidere, og her i Byen havde han ventet et langt større Antal.¹

20

Efter denne Digression begyndte han atter paa den egentlige Gjenstand for sit Foredrag og gik over til at omtale Stortingsvalgene. For 30 Aar tilbage valgtes blot Embedsmænd til at sidde paa Stortinget. Disse misbrugte sin Myndighed til at undertrykke de øvrige Stænder. Da Bønderne blev mere oplyste, merkede ck flette og valgte derfor Folk af deres egen Midte. Nu er det Bønderne, som regjerer; men disse har ogsaa misbrugt sin Magt

25

30 [Her raabte en Stemme: Jeg tager mig en Dram paa det jeg, Gut!" Hvortil
Taleren svarede: Ja, vær saa god!"]

Embedsmændene, vedblev han, havde faaet deres Sønner fri for Værnepligt, saa
at det alene er den simple Mand, der maa gaa i Krig og lade sig nedskyde eller
35 lemlæste og senere være sin Familie til Byrde; de havde skaffet sig selv store
Indtægter, saa at en Sorenskriver kan tjene fra 8000 Spd. aarlig, medens 1500
Spd. kunde være en god aarlig Løn. Det rette var, at Embedsmændene stod paa
fast Gage og ikke beregnede sig Sportler af enhver Ting; thi skulde den simple
Mand nu blot lappe lidt paa en Trappe foran sit Hus, maatte han først betale 1
40 Sp. til Politiet herfor; han vidste i det mindste ikke rettere end at Politiet fik
dette Beløb.

Da Bønderne kom til Roret, afskaffede de Landskatten eller Skatten paa deres
egne Eiendomme og lod Statsindtægterne komme ind gjennem Tolden,
45 fornemlig paa Kornvarer. Bonden behøver selv ikke Korn og havde derfor ikke
at svare denne Afgift, som derimod maa udredes af Arbejderklassen og de
øvrige, der maa købe deres Korn. Disse maa saaledes betale 45 Skilling af hver
Tønde Rug og 30 Skilling af hver Tønde Byg.

50 [Her blev han afbrudt af en Stemme, der raabte: "Du ved vel ikke, hvad der
svares af Havretønden?" Taleren betænkte sig en Stund og raabte derpaa: " -- og
24 Skilling af en Tønde Havre." Flere Stemmer: "Rigtigt! Rigtigt! neigu om du
satte ham Bet dengang!"]

55 Paa mange Steder i Udlandet havde Arbejderne derfor forskaffet sig Stemmeret,
saaledes i Tyskland og Frankrige, hvor de i forrige Aar ved Revolutionen satte
dette igjennem. Dette vilde han dog for sit Vedkommende ikke raade sine
Tilhørere til, og han antog heller ikke, at saadant vilde kunne lade sig
gjennemføre hertilands. Han troede derfor, man heller burde følge Englands
60 Eksempel og stifte en Forening, der ved Forestillinger til vedkommende kunde
ved Mængden af Underskrifterne -- Tilhørerne forstod vel, hvad han mente --
med Tiden drive det dertil, at den simple Stand ogsaa kunde faa dem paa
Stortinget, som den har Tillid til og kjendte for at høre til de retfærdige.

65 [Her blev Taleren atter afbrudt af en anden Stemme, der raabte: Ja, du burde
paa Tinget, da fik vi en retfærdig Mand, for jeg kjender dig, siden du var paa

Andresens Kontor."² Hvilken Afbrydelse øiensynlig bragte Taleren ud af Fatning og konfunderede ham saaledes, at det var let at skjønne, at han ikke var vel skikket til Agitator og Folketaler.] Da han havde fattet sig, bad han sine Tilhørere, at de ikke vilde afbryde ham, da han da saa let kom ud af sin Tale og glemte, hvad det egentlig var han vilde sige, men at, forsaavidt nogen havde noget at sige ham, han da vilde henvende sig til Taleren, naar Talen var ude. [Den samme Stemme: "Ja, du skal paa Tinget næste Aar." Flere andre Stemmer: "Aa, hvilket Snak! hvor kan du snakke slig da? Er der Ting næste Aar, Tosken?"]

Da Taleren igjen havde faaet Ordet, begyndte han paanyt at udbrede sig over, at Embedsmændene og Bønderne havde misbrugt deres Magt, over, hvor slét Almueskolevæsenet var her i Landet. at noget af Embedsmændenes Indtægter passende kunde anvendes til dets Forbedring, fortalte om, at Arbeiderklassen i Frankrige har tiltvunget sig Laan af det offentlige, medens den her i Riget ikke paa nogen Maade kunde skaffe sig Understøttelse og Brød i arbejdsløse Tider, men maatte sulte ihjel, og gik derpaa over til

den egentlige Hensigt med Talen. Han havde talt med flere, ytrede han, at der burde gjøres noget for Arbeiderklassen her til lands, men faaet det Svar: "Her kan intet gjøres, her er alt godt, som det er, vi har Frihed!" Men hvilke vi har Frihed? Det er i Byerne Embedsmændene, Pengemændene, Borgerne og de, som er i den Stand, at de har et Hus; den simple Arbeidsmand, der alene lever af sine to Hænder, maa gaa og bukke og krybe for Pengemændene, især i saa arbejdsløse Tider, som det nu er, Arbeidsmanden har ingen Frihed, men er at betragte som en ren Slave [rigtigt! rigtigt!"]. Arbeiderne i hver By burde derfor organiseres i Afdelinger, der igjen bør danne en Forening for den hele By og fra samtlige Byer i Riget samles til et Samfund.

Dette var det væsentligste Indhold af anden Aftens Foredrag. Den første Aften havde han derhos gjort opmærksom paa, at Arbeidsmanden ikke burde købe sine Fornødenheder hos Høkere, Marketendere og Handelsborgere i Smaapluk, men at de burde slaa sig sammen i Afdelinger og købe hele Grisen, hele Kaffesækken og hele Smørpundet i Stedet for som nu hver for sig at købe disse Artikler i Markevis og mindre Dele.

[Hertil ytrede en Stemme: Aa, det kan ikke nytte her i Byen; her er Folk som to trætkjorte Mærer, naar du slaar paa den ene, saa staar den anden i Naturens

Forfald."]

Til Slutning den anden Aften blev der dog ved Stemmegivning valgt en
110 Formand for Arbejderne i hver af Byens Forstæder, og Hr. Tilrane, der senere
har forladt Byen, har derefter sat sig i Forbindelse med disse Formænd.

¹ Thrane har i det andet Numer af Arbejderforeningernes Blad ogsaa meddelt et
115 og andet fra Møderne i Kristiania, og hans omtale af Tilhørerne paa disse er ikke
synderlig smigrende. Paa det første var vist Halvparten af Tilhørerne mere eller
mindre beskjænkede. Som Følge heraf blev han af mangse misforstaaet. Mange
hørte ikke efter; nogle stod og talte høit sammen, saa at de andre blev
forstyrrede; nogle begyndte at modsige ham og drive Spas. "I Begyndelsen af mit
120 Foredrag," skriver Thrane, "blev jeg afbrudt af en fortrukken Person, der sagde
til mig: De staar nok og taler imod Loven, De Far! Jeg skulde vel tro, vi har saa
brav en Konge som nogen." Han var altsaa fornærmet paa Kongens Vegne,
uagtet jeg endda ikke havde berørt Kongen med et eneste Ord. Da han vilde
fortsætte sin Tale, afbrød jeg ham og sagde til ham: "Tror Du, at jeg taler imod
125 Loven, saa er det bedst, at Du gaar til Politiet og anmelder mig." Men han vilde
helst høre mere og forholdt sig siden nogenlunde rolig."

² Den følgende Dag søgte Politiadjutant Morgenstjerne at skræmme ham fra at
130 holde flere Forsamlinger. Han forestillede ham, at han kunde resikere at lide
Overlast af endel af selve Arbejderne, især af det saakaldte Storlag. Om sit
Forhold til dette fortællei Thrane med sin vanlige uforfærdede Aabenhjertethed:
"For over 10 Aar siden var jeg paa Kontor hos Grosserer Andresen som
Handelsbetjent. Da jeg forlod Andresen for at reise til Udlandet, var jeg bleven
135 skyldig til nogle af Storlaget Mark, og nu skulde disse Folk ifølge Rygtet have
besluttet at komme i Forsamlingen for at chikanere mig for denne Gjæld. Jeg
har i de sidste 10 Aar fordetmeste levet i trange Kaar, saa at jeg desværre ikke har
kunnet afgjøre min gamle Gjæld; men saasandt jeg lever, tror jeg vist, at jeg
engang skal blive istand til at tilfredsstille mine Kreditorer, og Storlaget kan være
140 overbevist om, at det snart skal faa sine 9 Mark."

Kilde

A. O. Øverland: Thraniterbevægelsen. Kristiania 1903, s. 17-20

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/arbeidernes-kaar-og-stilling-i-samfundet-hertillands>

150

155

160

165

170

175

180